

Список использованных источников

1. Хозяйственный процессуальный кодекс Республики Беларусь, 15 декабря 1998 г. № 219-3 (ред.17.07.2023г.)// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] // Национальный центр правовой информации Республики Беларусь. – Минск, 2023. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/>. – Дата доступа: 19.10.2023.
2. Гражданский процессуальный кодекс Республики Беларусь, 11.01.1999 № 238-3 (ред.17.07.2023 г.)// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] // Национальный центр правовой информации Республики Беларусь. – Минск, 2023. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/>. – Дата доступа: 19.10.2023.
3. О медиации: Закон Респ. Беларусь, 12 июля 2013 г. (ред.17.07.2023г.) // Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] // Национальный центр правовой информации Республики Беларусь. – Минск, 2023. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/>. – Дата доступа: 19.10.2023.
4. О третейских судах: Закон Респ. Беларусь, 18 июля 2011 г. № 301-3 (ред. 17.07.2020 г.)// Национальный Интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] // Национальный центр правовой информации Республики Беларусь. – Минск, 2023. – Режим доступа: <http://www.pravo.by/>. – Дата доступа: 19.10.2023.

УДК 030

У. І. Куліковіч

Беларускі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт
Мінск, Беларусь

КАНЦЭПЦЫЯ ДЫСЦЫПЛІНЫ «РЭДАГАВАННЕ ДАВЕДАЧНАЙ ЛІТАРАТУРЫ»

Анатацыя. У артыкуле разглядаюцца прафесійныя складнікі канцэпцыі вучэбнай дысцыпліны для падрыхтоўкі рэдактараў-тэхнолагаў на сучасным этапе. Акрэслены актуальнасць, мэта і задачы дысцыпліны, звернута ўвага на тры ключавыя напрамкі зместу з пазіцый канцэпцыі: класіфікацыя жанраў даведачнай літаратуры, інфарматыўнасць тэкстаў даведачных выданняў, патрабаванні да рэдагавання тэксту. Зроблена выснова аб ролі дысцыпліны ў актывізацыі работы кафедры.

THE CONCEPT OF DISCIPLINE «EDITING REFERENCE LITERATURE»

***Abstract.** The article discusses the professional components of the concept of the academic discipline for the training of editors-technologists at the present stage. The relevance, purpose and objectives of the discipline are outlined, attention is drawn to three key areas of content from the standpoint of the concept: classification of genres of reference literature, informative content of texts of reference publications, requirements for text editing. The conclusion is made about the role of discipline in activating the work of the department.*

Уводзіны. Праблемы рэдагавання даведачнай літаратуры з моманту адкрыцця ў БДТУ спецыяльнасці «Выдавецкая справа» (1999 г.) разглядаліся падчас вывучэння такіх дысцыплін, як «Агульны курс рэдагавання», «Рэдагаванне асобных відаў літаратуры», «Тэхналогія рэдакцыйна-выдавецкага працэсу».

Шпаркія тэмпы развіцця грамадства, глабалізацыя, патрэбы людзей у хуткім атрыманні дакладнай і сціслай інфармацыі па розных галінах дзейнасці, актывізацыя стварэння, перавыдання энцыклапедый, слоўнікаў, даведнікаў – усё гэта стала падставай для таго, каб напрамак, рэдактарскай дзейнасці, звязаны з падрыхтоўкай і выпускам ў свет кніг, брашур даведачнага зместу і структуры, стаў асобнай дысцыплінай у вучэбным плане па падрыхтоўцы рэдактараў-тэхнолагаў. Назва ёй – «Рэдагаванне даведачнай літаратуры».

Задача артыкула — акрэсліць актуальнасць, мэту, задачы вывучэння дысцыпліны, а таксама асноўныя прадметы-напрамкі асобай увагі з пазіцыі канцэпцыі.

Асноўная частка. Важнасць і актуальнасць дысцыпліны абумоўлена не толькі спецыфікай даведачнай літаратуры, якая прадугледжвае хуткі пошук кароткай абагульненай інфармацыі па тым ці іншым пытанні, але і ўзрастаючымі патрабаваннямі да навуковай і тэхнічнай падрыхтаванасці спецыялістаў рэдакцыйна-выдавецкай сферы, развіццём нестандартных кніжных фарматаў, з'яўленнем на кніжным рынку пастаўшчыкоў лічбавага кантэнт (пошукавая служба Google, электронны магазін Amazon, кампаній, што працуюць па тэхналогіі «друк па запатрабаванні (заказе)» (Print on Demand, POD) і інш.), а таксама адкрыццём у 2021 г. пры Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі «Цэнтра энцыклапедычных выданняў». Асноўныя напрамкі дзейнасці

Цэнтры наступныя: 1) навукова-даследчая работа ў галіне вывучэння, стварэння, мультымедычных on-line рэсурсаў; 2) падрыхтоўка энцыклапедычных выданняў; 3) папаўненне і развіццё інфармацыйнага рэсурсу belarusenc.by.

Мэтамі праектаванага курса павінна стаць удасканаленне рэдактарска-філалагічнага мыслення студэнтаў, павышэнне іх пісьменнасці на беларускай мове. Сярод задач можна вылучыць наступныя: 1) асэнсаваць гісторыю і сучасны стан выпуску інфармацыйнай і даведачнай літаратуры ў свеце і ў Беларусі; 2) сфарміраваць навуковы падыход да ацэнкі твораў даведачнай літаратуры; 3) авалодаць тэарэтычнымі і практычнымі метадамі рэдактарскага аналізу і апрацоўкі тэкстаў інфармацыйнай і даведачнай літаратуры; 4) сфарміраваць комплекс ведаў адносна сучасных метадаў падрыхтоўкі розных тыпаў выданняў: анатацый, рэфератаў, энцыклапедыяў, слоўнікаў, даведнікаў і інш.; 5) сістэматызаваць навыкі працы з аўтарамі тэкстаў інфармацыйнай і даведачнай літаратуры; 6) пазнаёміцца з прынцыпамі фарміравання выдавецкага рэпертуару даведачнай кнігі ў сучасных выдавецтвах Беларусі і Расіі; 7) набыць практычныя навыкі канструявання даведачных выданняў і выкарыстаннем інфармацыйна-камунікатыўных тэхналогій.

Прадметамі асобай увагі з пазіцыі канцэпцыі дысцыпліны, на наш погляд, з'яўляюцца тры напрамкі: класіфікацыя даведачных выданняў; агульныя тэндэнцыі выкарыстання мовы даведачнай літаратуры; тэхналогіі рэдагавання і стварэння электронных і мультымедычных даведачных выданняў.

1. Дакладная і несупярэчлівая класіфікацыя жанраў даведачнай літаратуры ў адпаведнасці з найноўшымі распрацоўкамі і рэкамендацыямі існаваных стандартаў. Тут найперш неабходна звярнуць увагу на тыпалогію ўніверсальных, спецыялізаваных, рэгіянальных энцыклапедыяў і іх разнавіднасцяў (персанальныя, галіновыя і іншыя энцыклапедыі). Па-другое, акрэсліць праблемы тыпалагізацыі лінгвістычных (навуковых, нарматыўных, вучэбных, папулярных) і энцыклапедычных слоўнікаў, віды, тыпы, структуру сучасных беларускіх лексікаграфічных выданняў. Па-трэцяе, акцэнтаваць увагу на класіфікацыі і беларускамоўнай тэрміналогіі масава-палітычных, навуковых, вучэбных, вытворча-практычных, папулярных, бытавых даведнікаў, іх структуры, бібліяграфіі, ілюстрацыйнага матэрыялу, на спецыфіцы даведачных выданняў для дзяцей. Па-чацвёртае, структураваць асноўныя віды інфармацыйных выданняў: агляд, рэферат, анатацыя, іншыя бібліяграфічныя і біябібліяграфічныя дапаможнікі.

У адпаведнасці з савецкай схемай сістэматызацыі даведачных выданняў у перадваенныя і пасляваенныя гады ХХ стагоддзя выдзялялася пяць груп: 1) энцыклапедыі і энцыклапедычныя слоўнікі, 2) лінгвістычныя і тэрміналагічныя слоўнікі, 3) палітычныя, эканамічныя, географічныя, статыстычныя і іншыя даведнікі агульнага характару, 4) вытворчыя даведнікі, 5) разнастайная даведачна-інфармацыйная літаратура (у тым ліку бібліяграфічныя дапаможнікі) [1].

Ствараючы даведачную літаратуру, рэдактар павінен арыентавацца ў сістэме такіх твораў, ведаць крыніцы звестак, якімі аперае аўтар, атрымаць у выпадку неабходнасці афіцыйнае пацверджанне змененых фактаў у асяроддзі кампетэнтных навуковых рэдактараў.

2. Інфарматыўнасць тэкстаў даведачнай літаратуры. Такія тэксты (слоўнікавыя артыкулы), змешчаныя ў слоўніках, энцыклапедыях, даведніках, аказваюць уплыў на мысленне, фарміруюць светапогляд, спрыяюць вучобе, пашырэнню навуковага кругагляду. Таму яны павінны быць дакладнымі, з якаснымі дэфініцыямі тэрмінаў, аўтарытэтнымі. Сёння, калі пераводзяцца ў лічбавы фармат многія энцыклапедычныя выданні, патрабуецца перагляд слоўнікавых артыкулаў. Іншым разам такі перагляд прадугледжвае не толькі рэдагаванне, але і дапаўненне, замену састарэлай інфармацыі, павышэнне інфарматыўнасці пэўных лексіка-фразеалагічных адзінак.

Як вядома, інфарматыўнасць лексіка-фразеалагічных элементаў і маўленчых фрагментаў тэксту дыферэнцуецца ў залежнасці ад іх камунікатыўнай каштоўнасці. Каб вызначыць ступень інфарматыўнасці тэксту ў энцыклапедыі, даведніку, рэдактар мусіць грунтавацца на функцыянальным прызначэнні, чытацкім адрасе, улічваць фактар часу, супастаўляць факты. Трэба памятаць, што тэкст у даведачным выданні як сістэма моўных адзінак нясе інфармацыю, не раўнацэнную па насычанасці звесткамі і меры іх навізны. Рэдактар павінен адрозніваць у слоўнікавых, энцыклапедычных, даведачных і даведачна-інфармацыйных артыкулах факты і канцэпты ключавыя, дадатковыя, паўторныя, вылучаць у працэсе аналізу тэксту яго адрэзкі, якія не нясуць інфармацыі (так званую нулявую інфармацыю), вызначаць інфармацыйную насычанасць фрагментаў тэксту. Як слушна было заўважана ў навуковай літаратуры, інфармацыя, якая паўтараецца, «губляе сваю каштоўнасць і ў выніку перастае быць інфармацыйнай» [2, 26].

3. Тэхналогіі рэдагавання і стварэння электронных і мультымедыяных даведачных выданняў павінны быць усвядомлены рэдактарам з улікам новых умоў працы і інавацыйных тэхнічных магчымасцей, наяўнасці разнастайных электронных праграм складання і

рэдагавання слоўнікаў, энцыклапедый, даведнікаў. Аднак змены тэхнічных сродкаў ўзнаўлення тэкстаў не выключаюць сур'ёзных патрабаванняў да матываванасці вывадаў рэдактарскага аналізу, ацэнкі нарматыўнасці, дакладнасці, мэтазгоднасці прыведзенай інфармацыі. Як і раней патрабуецца навучыцца прафесійнаму паглыбленаму чытанню, якое прадугледжвае выкарыстанне метадык суаднясення і канкрэтызацыі фактычнага матэрыялу, праверкі дакладнасці прыведзеных фактаў, ацэнкі нагляднасці графічнага афармлення публікацыі, веданне тэхнікі працы з лічбавым, графічным, ілюстрацыйным кантэнтам.

Паколькі кадыфікацыя беларускамоўнай навуковай выдавецка-паліграфічнай тэрміналогіі знаходзіцца на пачатковым этапе [3], варта ў працэсе вывучэння дысцыпліны звярнуць увагу на сістэматызацыю тэрміналагічнай лексікі. Напрыклад, рускамоўным тэрмінам «справочник» як від даведачнай літаратуры і «путеводитель» як жанр «справочников» перакладныя руска-беларускія слоўнікі прапануюць толькі адзін назоўнік – *даведнік*. У выніку ўзнікае непажаданая таўталогія. Варыянтнасць назвы такіх выданняў, якія бяруць пачатак ў практыцы беларускага кнігадрукавання ад часоў Францыска Скарыны (прыгадайце яго «Малую падарожную кніжыцу») не ідзе на карысць стварэння нацыянальных выданняў. Сёння даводзілася сустракаць наступныя найменні: *турыстычны даведнік; даведнік для падарожжжаў і турызму; шляхавод, пуцяводнік, праводнік*.

Заклучэнне. Уключэнне ў вучэбны план асобнай самастойнай дысцыпліны «Рэдагаванне даведачнай літаратуры», на наш погляд, будзе стымуляваць навуковую і навукова-метадычную працу на кафедры рэдакцыйна-выдавецкіх тэхналогій БДТУ. Сёння для дэталёвай распрацоўкі курса патрабуецца ажыццявіць шэраг навуковых даследаванняў па тэмах: «Практычны і навуковы вопыт беларускай рэдактарскай школы», «Традыцыі пераемнасці ў рэдактарскай прафесіі і асаблівасці яе развіцця ў сучасных умовах»; «Павышэнне інфарматыўнай каштоўнасці даведачнага тэксту». У бліжэйшай перспектыве неабходна падрыхтаваць і беларускамоўныя вучэбныя дапаможнікі з адлюстраваннем у іх нацыянальнай спецыфікі падрыхтоўкі слоўнікаў, энцыклапедый, даведнікаў.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Редактирование отдельных видов литературы: Учебник для вузов по специальности «Журналистика» / Под ред. проф. Н. М. Сикорского. Москва: Высш. школа, 1973. 335 с.

2. Накорякова К. М. Концепция дисциплины «Литературное редактирование» / К. М. Накорякова // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика. 2011. № 2. С. 19–27.

3. Куліковіч У. І. Гісторыя і сучаснасць беларускай выдавецкай тэрміналогіі / У. І. Куліковіч // Труды БГТУ. 2013. № 8: Издат. дело и полиграфия. С. 63–66.

УДК 004.432

А.В. Ледницкий, А.О. Бекус, А. А. Добрянский
Белорусский государственный технологический университет
Минск, Беларусь

РОЛЬ НЕЙРОСЕТЕЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

Аннотация. Цифровая экономика стала неотъемлемой частью современного мира и нейросети играют ключевую роль в этом процессе. В данной статье исследуется роль нейросетей в цифровой экономике, возможности их применения в различных областях, а также их влияние на бизнес и общество.

A.V. Lednitskiy, A.O. Bekus, A.A. Dobranski
Belarusian State Technological University
Minsk, Belarus

THE ROLE OF NEURAL NETWORKS IN THE DIGITAL ECONOMY

Abstract. The digital economy has become an integral part of the modern world and neural networks play a key role in this process. This article examines the role of neural networks in the digital economy, the possibilities of their application in various fields, as well as their impact on business and society.

Использование нейросетей в цифровой экономике начинает приобретать массовый характер и открывает широкий спектр возможностей для улучшения бизнес-процессов, принятия решений и оптимизации деятельности любого экономического субъекта в цифровом пространстве. Нейросети, как часть искусственного интеллекта, обладают способностью обучаться на основе различных данных и выявлять сложные механизмы и зависимости. Такие возможности делают их мощным инструментом для анализа и прогнозирования [1].